

Foto: Valentijn te Plate

De boomkikker, bewoner van cultuurlandschap, weer uitgezet in de maasheggen. Lees er meer over verder in deze landschappelijk.

De slag om de laatste ruimte

De woningnood, gezondheids crisis, de klimaatcrisis en de stikstofcrisis - het rijtje wordt niet korter, eerder langer. Hoe gaan we dat allemaal doen in ons nu al drukke, volle land, waar rust en ongerepte natuur nauwelijks nog te vinden zijn? We wandelen en fietsen – sommigen voor het eerst – met de coronacrisis vaker door onze vaderlandse landschappen en natuurgebieden.

Foto: Valentijn te Plate

‘Onverwachts mooi,’ zegt de één. De ander vindt het wel erg druk. Voor hen is het goed nieuws dat het vorige kabinet een Bossenstrategie heeft opgesteld om vóór 2030 37.000 hectare extra bos aan te planten. Da’s bijna vier keer de stad Utrecht of ruim 70.000 voetbalvelden. Een mooi tegenwicht tegen de miljoen woningen die we er nog bij moeten bouwen.

En wat te denken van de energietransitie? Als we die niet (zoals voor de hand zou liggen) in de wereldwoestijnen vormgeven maar op eigen grond, en we zouden de helft met wind en de helft met zon opwekken, dan hebben we met de nu

gangbare techniek 323.000 hectare zonneparken nodig en 13.500 windmolens aan de kust. Dat wil zeggen: als we de geschatte uitstoot die de overheid wil compenseren ermee willen bedienen. De wérkelijke uitstoot is met vlieg- en scheepvaartverkeer erbij nog groter. Die twee meegeteld, is 410.000 hectare zonnepanelen nodig en 17.000 windmolens aan de kust. Om een idee te geven hoeveel land er dan nodig zou zijn voor alleen al zonnepanelen: 410.000 hectare is ongeveer het totale landoppervlak van de provincies Utrecht en Drenthe bij elkaar.

VERENIGING NEDERLANDS
CULTUURLANDSCHAP

Een goed idee: zonnepanelen op een geluidswal langs de snelweg.

Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

Er is gelukkig weer een minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening. Die zal met een allesomvattende visie moeten komen, willen alle uitdagingen tezamen niet leiden tot een spijtige verdere aantasting van wat mooi, groen, stil en kwetsbaar is. Tijdens de afgelopen periode was het immers de natuur die ons positief tegemoet trad, troost en rust bracht. Echter, de nieuwe omgevingswet en de veelgehoorde wens meer burgerparticipatie te organiseren bieden geen enkele garantie dat het wel goed zal komen met de kwaliteit van natuur, landschap en woongeluk. Integendeel.

Klimaat redden in de natuur

De energietransitie wordt in Nederland op gemeentelijke niveau ingevuld, wat via burgerparticipatie leidt tot zoekgebieden waar die burgers zelf niet wonen. Oftewel: in of nabij de natuurgebieden, landgoederen en waardevolle landschappen. Wat daarbij ook niet helpt, is dat boeren zonder opvolging, die daardoor niet zo bezig zijn met de rat-race in de landbouw, juist wel nog een leuk landschap op hun bedrijf hebben. Zij worden gericht benaderd met een prachtige pacht prijs per hectare als ze meewerken aan een zonnepark op hun landerijen. De vele aan deze energietransitie verdienende commerciële bureaus gebruiken de treurig stemmende argumentatie dat het daar al mooi groen is en die parken minder zichtbaar zijn tussen houtwallen en groepjes bomen. Dus verrijzen windmolens en zonneparken in Nationale Landschappen en Parken en aan de randen van natuurreservaten sneller dan in de buurt van

woonplaatsen. Precies daar waar de Tweede Kamer en het kabinet zegt ze niet te willen.

Verstikkende aanplaktraditie

Om de wooncrisis aan te pakken moeten er 1 miljoen huizen gebouwd worden. Voor de beeldvorming: dat is Amsterdam, Utrecht en Rotterdam samen. Met een beetje burgerparticipatie komen die huizen liefst in de buurt waar men vandaan komt of werkt. In de buurt van voorzieningen, maar het liefst ook in de buurt van groen. Bestuurders vullen de woningbehoefte al decennialang in door groei aan de randen van elk dorp en elke (slaap)stad en door inbreiding (bouwen binnen bestaande bebouwing of opvullen van leegtes daartussen).

Vanwege inbreiding worden de laatste stukken lucht, groen en natuur uit wijken en straten geperst. Bij fantasieloos 'aanplakken' verrommelt niet alleen de open ruimte, maar wordt ook de natuur aangetast. Immers, de meeste uitbreidingen liggen al tegen de randen van waardevolle landgoederen, bossen en landschappen aan. Bij de volgende uitbreidingen sneuvelen bomen, heidevelden en polderlandschappen uit Rembrandts tijd.

Alleen al rond de Veluwe liggen 32 dorpen en steden die allemaal gestaag groeien en de Veluwe langzaam op slot gooien. Voor Nationaal Park de Utrechtse Heuvelrug en de Duinrand geldt hetzelfde: er ontstaan 'muren van verstedelijking'. Het kan en mag niet de bedoeling zijn dat die miljoen nieuwe huizen ten koste gaan van de laatste ademopeningen en groene stukken in en rond onze steden. Maar zonder een samenhangende visie gaat dat wel gebeuren.

Extra bossen als wapen tegen de klimaatverandering en de stikstofcrisis

En dan is er nog de biodiversiteitscrisis. In de strijd tegen de klimaatverandering wil het kabinet 37.000 hectare bos aanplanten. Nieuwe bomen binden echter niet alleen CO₂, ze filteren ook stikstof en fijnstof uit de lucht. Met de juiste keuze bomen op de juiste plekken, kunnen ze de biodiversiteit bevorderen. En zelfs hout leveren, zodat we het niet uit verre landen hoeven te importeren. Maar ook daarvoor moeten de goede keuzes gemaakt worden.

Het lijkt helaas te beginnen met een valse start. Wie 37.000 hectare extra bos wil realiseren, moet daarvoor evenveel hectares grond aanschaffen. Een overheid die tienduizenden hectares nieuw bos wil aanplanten op verworven gronden houdt niet alleen de burger maar ook zichzelf voor de gek. Grond die al in handen is van de overheid en/of door haar gesubsidieerde natuurorganisaties heeft al een functie. Als hij die niet vervult, kan dat toch alleen doordat beheer niet wordt gedaan

'Groentestroom' in Oss: een mooi voorbeeld van de combinatie zonnepanelen en de verbouw van vele groentes.

Foto: Jaap Dirksmaat

of op de een of andere manier wordt gefrustreerd? Als dat zo is, dan zou dat direct opgelost moeten worden. En als dat niet mogelijk is, dan luid je de noodklok, en ga je niet als laatste redmiddel dan maar bos aanplanten. Want als ondanks intensief en goed beheer de natuur op die hectares niet geholpen is, anders dan door de aanplant van bos, waarom is dit laatste dan niet allang gebeurd? En is er een bossenstrategie nodig om dit voor elkaar te krijgen?

Fijnstof en stikstof

Wat je kon verwachten, gebeurt: op landgoederen en de Veluwe worden landbouwenclaves bebost (zie ook de vorige *Landschappelijk*). Ook in kartelbosranden en op kleinschalige erfgoed-landschappen in onze natuurgebieden worden nieuwe bossen aangeplant. Schadelijk voor de biodiversiteit, leesbaarheid van het landschap; goed voor slechts geringe CO₂-vermindering; en nauwelijks een bijdrage aan de terugdringing van fijnstof en stikstof.

Wat iedereen op z'n vingers kan natellen, is dat die bossen alleen aangelegd kunnen worden op landbouw- of natuurpercelen. Maar een plan om de overgebleven boeren die moeten vergroenen en de burgers die willen recreëren te betrekken? Nee hoor, hier geen burgerparticipatie. Bossen verminderen alleen op de plek waar ze aangeplant fijnstof en stikstof. Enkele honderden meters verderop is daarvan niets meer te merken.

Wenkend perspectief

Alle hierboven geschetste, somber makende scenario's kunnen we ook om-draaien. Dat moet dan wel snel, want de 'verkeerde routes' worden al verkend en ingelopen, op weg naar nog minder natuur, harder landschap met botte grenzen en een teleurstelling voor iedereen die geloofde dat de problemen nu echt getackeld zouden zijn.

Om te beginnen met de woningnood. Voor de benodigde miljoen woningen is een zogenoemde 'openruimteheffing' een oplossing: de initiatiefnemer van de bouw in de open ruimte draagt per vierkante meter een bepaald bedrag af. Daarmee kunnen duurdere binnenstedelijke bouwprojecten mogelijk worden

Diep onteende gebieden kunnen opgespoten worden tot duinlandschappen met Wassenaar-achtige duindorpen.

gemaakt en kan een nationaal fonds worden gevuld waarvan het landschap kan worden opgeknapt. Bij tweeduizend euro afdracht per opgeleverde woning komt er de komende jaren twee miljard euro vrij.

Wassenaar en Amsterdamse School te water

Bij ieder symposium over het Groene Hart wordt door Jan en Alleman benadrukt dat niet alles in dat hart ook daadwerkelijk groen is. Dat er plekken zijn waar zo veel veen is verdwenen dat ze als het ware de leegloopputten vormen die het werkelijke Groene Hart dreigen te vernietigen. Inklinking en verzilting; allemaal wezenlijke bedreigingen die ons groene Venetië bedreigen. Dat kan anders. Als we de diep onteende gebieden opspuiten tot duinlandschappen met Wassenaar-achtige duindorpen en met vernuftige dijkbouw de diepe polder onder water durven zetten, rijp voor wonen op het water, dan ontstaat de eerste ó zo voor de hand liggende drijvende stad, of steden. Vaak wordt gezegd dat nieuwe steden de door de tijd herkenbare organische groei missen. Zoals het geval is in Lelystad en Almere. Maar wanneer nieuwe steden geheel rondom één thema worden gebouwd, sta je als stad meteen in de top-tien van bezienswaardige steden.

Wat te denken van een Artdeco- Amsterdamse Schoolstad? Tot in de kleinste details, zoals de watertaxi-haltes, aan toe. Alles drijvend en dit keer niet gestoord door een Wereldoorlog. Bossche school of Jugendstil. Zolang het thema consequent wordt doorgevoerd, ben je als nieuwe stad spekkoper.

Blokkendozen of landgoederen

Stel je toch eens voor: nieuwe dorpen in een soort van hoefijzer rond een voorheen verpauperd, maar nu weer landschappelijk fraai agrarisch gebied. Opgeknapt met geld dat verdient is met de rondom gebouwde vrijstaande woningen, in lichte lintbebouwing met doorkijkjes op het midden. Een eigen hekje achter het huis dat de toegang is naar het eigen achtergelegen stuk land, waar boeren eerlijk en heerlijk produceren. Niet vrijblijvend meepraten, maar echt participeren.

Klagen over blokkendozen, die door het online bestellen alleen maar meer zullen verrijzen, net als ruimtevreterende data-centra, lost het probleem niet op. Er is geen enkele reden om die niet ondergronds aan te leggen, met toegangswegen en al. Dan kan bovengronds een landgoed verrijzen waardoor we daadwerkelijk aan meervoudig ruimtegebruik werken.

Echte pier in zee

En dan de energietransitie. Zonnepanelen zijn goed te combineren met de verbouw van vrijwel alle groentes, zoals in Oss (Noord-Brabant) nu gebeurt. En daar zouden zelfs moeiteloos nog teelten met witlof, paddenstoelen en asperges aan toegevoegd kunnen worden. Of een dam loodrecht op onze kust – de ontwerpen liggen klaar – biedt grote kansen voor wind, zilte teelten en getijdenstroom. En lees ook eens het rapport 'Solar Power to the People' over een economie op waterstof; het voert te ver om daar hier over uit te wijden. Ten slotte kunnen ook zonne- en windparken het landschap herstellen. Niet met een soort schaamgroen tussen de panelen, maar om het park heen als landschapszone, rijk aan landschapsschoon en een 'huis' voor veel biodiversiteit.

Door de bomen alles zien

Tot slot de eerdergenoemde bossenstrategie. Als we met de boeren (die door het Brusselse landbouwbeleid groener moeten gaan werken) op bedrijfsniveau die bomen planten in hagen, houtwallen, singels en lanen, dan knapt ons landschap op. En de boer draagt bij aan de terugdringing van CO₂, stikstof en fijnstof en hij helpt de biodiversiteit in één klap ver vooruit. Zulke groene kamerschermen filteren als lamellen meer uit de lucht dan een bos. In een 'natuurlijke' situatie vormen de rand van een bos en de oever van een meer de plekken met de meeste biodiversiteit en -massaliteit (de mate waarin een bepaalde soort voorkomt).

Groene kamerschermen filteren als lamellen veel meer uit de lucht dan een bos.

En juist die randen en oevers gaat de boer maken met de aanleg van landschapselementen, die zich herhalen van Den Helder tot Maastricht en van Zeeuws-Vlaanderen tot aan de Dollard. Vrij groeiende bomen binden en filteren meer dan sprietten in bos, die moeten vechten om een beetje licht. Voor het juiste resultaat is, naast het tot wasdom komen, ook goed onderhoud nodig. Snoeihout van knotbomen en maaisel kunnen gebruikt worden voor CO₂-arme verwarming van zwembaden, scholen en gemeentehuizen. Nu wordt al dat stookhout aangesleept uit Canada of Zweden.

Genietbaar land

Leg langs een kwart van die lengte aan landschapselementen een wandel- of fietspad aan, en het landschap begint weer direct buiten de bebouwde kom. Dan is het land weer genietbaar op grote schaal, en niet alleen voor mensen. Terreinbeheerders kunnen de coulissen en landgoederen herstellen. Hun landbouwgrond kunnen zij tegen gereduceerde prijs verpachten aan boeren in de omgeving, in ruil voor herstel van landschapselementen op boerenland, grenzend aan de natuurgebieden. We hebben het beste voor met ons land en met toekomstige generaties. VNC zal zich mengen in de discussie en neemt geen genoegen met gemak en fantasieeloos gerommel in de marge.

Er is weinig zo erg als geen toekomst meer zien. Maar nog erger is het om wel een toekomst te zien, en die niet met beide handen aan te grijpen...

Foto: Valentijn te Plate

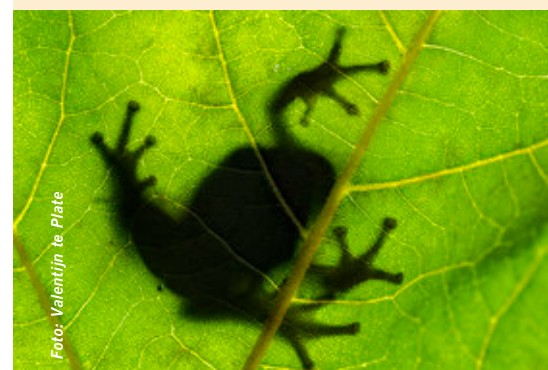

Van boomkikker tot barometer

In de Maasheggen liggen veel drinkpoelen voor het vee, tegenwoordig ook wel amfibieënpoelen genoemd. Vroeger vielen die poelen wel eens periodiek droog: ideaal voor de padden, kikkers en salamanders die er hun eitjes in konden afzetten.

De vis die bij ieder hoogwater in de poelen achterbleef, werd zo gedood. 'De één zijn dood, de ander zijn brood' werd hier als het ware ten goede gekeerd. Zou de vis zijn gebleven, dan zou dat een slachting betekend hebben onder de dikkopjes en salamanderlarfjes. En niet alleen

Met zuignapjes aan het einde van vingers en tenen is de boomkikker een goede klimmer.

vissen lusten wel pap van het kleine amfibieënkroost, ook bootsmannetjes, grote geelgerande waterkevers en libellelarven verorberen er veel. Al die beesten horen in zo'n poel thuis, maar vissen kunnen maar beter in de Maas blijven.

Boomkikkerland

Nederland staat bekend als kikker-landje, klein en nat. In dat kikker-landje hebben we onder andere de grote en kleine groene kikker, de bruine kikker, de heidekikker en de bastaardkikker. En *last but not least* hebben we de boomkikker: de benjamin onder de kikkers en de meest besproken zeldzame kikker van allemaal. Vroeger moet het gebarsten hebben van de boomkikkers. Vooral in het zuiden en oosten van het land: dat was boomkikker-land bij uitstek, met afwisselende kleine akkers en weides, groen omlijst met houtwallen, braamstruwelen en heggen. En overal drinkpoelen en wasplaatsen voor de schaapskuddes; ideale voortplantingsplaatsen voor de boomkikker. Bovendien was de drainage nog zo slecht dat het water bleef staan op veel plekken, in karrensporen, op weides en natte hoeken. Hier konden de boomkikkers zich veilig vermenigvuldigen zonder opgegeten te worden door de andere (veel grotere) kikkersoorten en vissen.

Kwetterende Kermit

Die boomkikker is in alle opzichten een afwijkende kikker. Hij kwaakt niet maar kwettert, klimt gewoon de heg in, is de kleinste kikker van ons land en hij kan verkleuren van groen naar bruin en weer terug. Het is een gladjanus eerste klas, zo glad dat hij wel van plastic lijkt. En niet onbelangrijk: hij heeft zuignapjes aan zijn teenpunten waardoor hij gemakkelijk overal aan blijft kleven. Behalve een oogstreep, die tot in de zijflanken van zijn kleine kikkerlijfje doorlopen, is hij doorgaans groener dan de groene kikker.

In modder of grond; het water gaat en komt

Zou de boomkikker alleen in de Maasuitewaarden leven, dan zou hij bij ieder hoogwater weg kunnen spoelen. Maar de meeste hoogwaters ontstaan in de winter, wanneer een beetje kikker veilig in modder of grond zit te overwinteren. Zo ook de boomkikker. Bovendien zaten er vroeger in geheel Noord-Limburg en Oost-Brabant boomkikkers, dus lokale verdwijning was geen ramp. Een dan ontstane leegte werd zo weer van elders aangevuld.

Hoe anders is dat nu. De Maasheggen zijn voor boomkikkers, die zich nooit ver uit heg of steg wagen, onbereikbaar geworden. Dus heeft de mens een handje geholpen: door zowel landinwaarts als in het Maasdal de eerste boomkikkers los te laten. Het wachten is nu op het moment dat deze er, voor het eerst na decennia van afwezigheid, weer lustig op los kwetteren.

Terugkeer van de boomkikker in de Maasheggen

Foto: Leon Otten

Onder leiding van bioloog Ben Crombaghs heeft Bureau Natuurbalans vorig jaar 88 boomkikkers uitgezet op het landgoed van Marius Grutters in de Maasheggen. Hij is onder meer initiatiefnemer van het jaarlijkse NK Maasheggenvlechten en zet zich ook actief in voor het behoud en de verdere ontwikkeling van het Maasheggenlandschap. Hij heeft ook verschillende gronden in de Maasheggen gekocht waar hij heggen herstelt. Een mooi voorbeeld van hoe ook particulieren bijdragen aan het verfraaien van dit eeuwenoude landschap.

Met het uitzetten van boomkikkers in de Maasheggen is deze bijzondere diersoort teruggekeerd in een gebied waar hij van oudsher voorkwam, maar nu verdwenen was. Het landschap van de Maasheggen biedt bij uitstek een geschikte leefomgeving voor de boomkikker, die gedijt bij onder meer heggen en poelen.

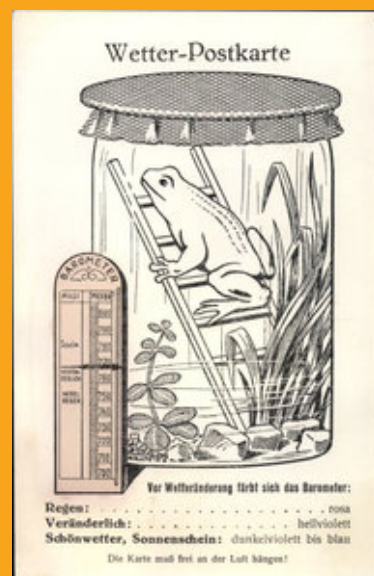
De groeiende inzet van meerdere partijen om de Maasheggen nog mooier te maken is hoopgevend. Niet alleen voor de kansen van de boomkikker, maar ook voor de ontwikkeling en instandhouding van het gehele gebied. De VNC is er trots op hier ook aan bij te kunnen dragen, en zal dat de komende jaren ook blijven doen.

Boomkikker als barometer

Boomkikkers zijn lange tijd geliefde huisgenoten van de mens geweest. Vooral als een natuurlijke barometer. Klaarblijkelijk klimt de boomkikker hoger in een boom als het warmer wordt. Een groene boomkikker zou bijzonder gevoelig zijn voor de veranderingen in de luchtdruk en zou met zijn gedrag hierop het weer voorspellen.

Met deze gedachte stopten mensen een of meerdere boomkikkers in een glazen pot of bak met water, en hierin een laddertje. Als het weer verslechterde, zou de kikker in het water blijven en bij beter weer zou hij via het laddertje het water uitklimmen. Soms bracht men zelfs een soort van schaalverdeling op de treden van de ladder aan om deze als biothermometer te gebruiken.

Begin 20^e eeuw kon je een dergelijk 'kikkerhuisje' kopen voor de prijs van f 1,50. Inclusief plantjes, twee boomkikkers en een laddertje...

Hagentwisten in de lage landen

Wellicht ben ik te lichtvoetig of heb ik een te blij inborst; wie zal het zeggen? Tijdens de feestdagen had ik tijd om op mijn gemak vaktijdschriften en ander lezenswaardigs tot mij te nemen. Zo viel mijn oog, bij het doorbladeren van het Tijdschrift voor Historische Geografie, op een discussie over heggenvlechten en of die term onterecht gebruikt zou worden. Of een ambacht *heggenvlechten* genoemd mag worden, zou afhangen van het al dan niet toepassen van handelingen als leggen, inkappen of breken, knikken of buigen. De stelligheden over wat wel vlechten zou zijn en wat niet, en de typisch Hollandse blik op een pan-Europees fenomeen troffen mij, en dat is voorzichtig uitgedrukt. Uit dit geschil spreekt een calvinistisch denken; een naar binnen gekeerdheid en tegelijkertijd een drang tot verbijzondering doen terugdenken aan de tijd van de verzuiling.

Maurice Dupuis, een Franse boer, vlecht zijn heggen in de Morvan.

Foto: Valentijn te Plate

2002: Piet Jansen, met hieronder de foto van zijn gevlochten heg.

Foto: archief VNC

Foto: Valentijn te Plate

Eerherstel

We zouden juist blij moeten zijn dat de heg eindelijk als biodiversiteit-trekker weer mondjesmaat mag terugkeren in ons desolate en door ruilverkavelingen kaalgeslagen landschap. Hier en daar wordt met succes het oude heggenvlecht-ambacht met blijmoedig enthousiasme nieuw leven ingeblazen, aangeleerd en doorgegeven. Ons laatste heggenvlecht-land- schap van enige omvang wordt UNESCO-biosfeerreservaat en het heggenvlechten wordt door datzelfde orgaan tot immaterieel erfgoed uitgeroepen. Echter, de nu ontstane twist gaat erover wie de 'juiste' vlechtstijl of -methode heeft. Sommigen hangen zelfs het standpunt aan dat de mensen in het Verenigd Koninkrijk totaal afwijkend vlechten van alle andere Europese volkeren.

Grenzen verleggen

Zonder uitputtend op de complete discussie in te gaan, moet mij toch een aantal zaken van het hart. Nationalistisch denken over een duizenden jaren oud cultureel fenomeen als heggenvlechten is zinloos. Nederland als land, met een volk dat zich Nederlanders noemt, bestaat immers slechts tweehonderd jaar. Daarvóór bestond ons volk bestond simpelweg niet. En de grenzen van nu bestonden evenmin, of ze lagen volstrekt ergens anders en werden bij voortduring gewijzigd.

De boeren in de streken die voorheen heggenvlechten en walheggenvlechten waren en die nu gedeeltelijk binnen onze landsgrenzen liggen, behoorden ooit de Kelten, Saxen, Friezen en Germanen toe. Al die boeren ploegden met dezelfde ploegen, paarden en ossen, en

harkten, kapten, schoffelden en knipten met dezelfde gereedschappen. Reis maar eens door Europa en vraag boeren naar oude gereedschappen uit hun vervallen schuren, en overal komen dezelfde gereedschappen tevoorschijn waarmee zij of hun voorouders een heg te lijf gingen. De hiep, het heggenvlechtswaard, de houten kloshamer; niet zelden uit één stuk gezaagd uit een heg- of hakhoutstronk.

Uit bejaardentehuis

Ik weet nog hoe in de Morvan (Frankrijk) een boer met gereedschap naar een van zijn heggenvlechten liep en zijn heggenvlechtstijl demonstreerde, die hij weer van zijn vader had geleerd. Met de hiep kapte hij boompjes (meestal hazelaar) in en vlocht deze tussen de staken door die hij gespaarde of geplaatst had. Later op de terugweg uit de Morvan zag ik tussen de velden duidelijk zichtbare vlechts- sporen zoals ik ze ook kende uit het Verenigd Koninkrijk, maar ook van vaderlandse bodem.

Ik herinner mij als de dag van gisteren hoe wij zo'n twintig jaar geleden de bejaarde Piet Jansen (1910-2006) uit het bejaardentehuis naar een redelijk jonge uniforme heg voerden in de Brabantse Maasheggen bij Boxmeer. Hij vroeg ons een hiep en begon. De foto's spreken boekdelen. Hij kapte dicht bij de grond iedere meidoorn in en legde de twijgen allemaal in dezelfde richting. Elke vijfde of, zo uitkomend, zesde struik kapte of brak hij op ruim één meter twintig om en boog die tegendraads om de bovenkant af te dichten, waarvoor de Britten en Fransen wilgentenen of hazelaartakken gebruikten. Hij

Foto's: Valentijn te Plate

Zelfs de gereedschappen verschilden nauwelijks (links Charolais, Frankrijk, rechts Dartmoor, Groot-Brittannië).

verwondde alle takken met de hiep door twijgen, zijtakken en scheuten handig af te slaan. Dit zorgt voor een rijke hergroei van takken.

Maasheggenstijl

Piet Janssen was, voor zover wij weten, de laatste nog levende vlechter. De vanzelfsprekendheid en de kundigheid waarmee hij te werk ging, lieten geen twijfel bestaan over zijn vakkennis. Ik sprak tegenover hem mijn twijfel uit over de geschiktheid van zijn heg als veekering. Daarop antwoordde hij dat percelen waar de hagen vers gevlochten waren, eerst een paar jaar werden gehooit voor er weer koeien in mochten. Tegen die tijd waren de hagen vergroeid en veekend, garandeerde hij mij.

Piet Janssen is nooit op cursus geweest in Engeland en hij hanteerde geen specifieke vlechtmethode; zijn stijl was gewoon algemeen en die werkte. Daarentegen moeten zowel de stijl die nu in de Maasheggen het meest voorkomt als de knik- en buigstijl die andere stammen in ons land aanhangen, op de lange termijn nog als functioneel bewezen worden. Ik heb persoonlijk niks tegen welke stijl dan ook, als die maar werkt en eeuwen kan worden voortgezet. Ik hou van verschillen als die ingegeven zijn door functionaliteit en niet door starheid of de wens anders te willen zijn. De Maasheggenstijl heeft functies die louter voor koeien bedoeld zijn en niet voor schapen; wellicht om hoogwater door te laten.

Nieuwe cultuurhistorie

Het Verenigd Koninkrijk, dat als geen ander tradities koestert, heeft nog een levendige hegenvlechtcultuur met vele uiteenlopende stijlen, afhankelijk van het soort vee dat geweerd moet worden of de grondsamenstelling. Dat is cultuurhistorisch niet vreemd als je bedenkt dat zij die hun vee verloren hadden te rade gingen bij hen die het wel levend hielden. Net zoals het ook niet vreemd is om een beproefde eeuwenoude methode te gebruiken die heggen oplevert die meteen veekend zijn, prima hergroeien en om de twintig jaar weer opnieuw gevlochten kunnen worden. Zeker als dit

zeer kostbare veekend maken van heggen in ons land niet wordt gesubsidiëerd, in tegenstelling tot in het Verenigd Koninkrijk en in Frankrijk. Immers, als een heg gezien wordt als alternatief voor prikkeldraad maar niet meteen na de eerste vlechtbeurt veekend is, wat is dan de functie nog? Het verhaal van de terugkeer van de heg als eerbetoon aan een pan-Europese cultuur en als alternatief voor het vermaledijde duivelsdraad, dat is toch ook cultuurhistorie?

Britse kampioenen bezochten Nederland

Toen hegenvlechters in Nederland werd geïntroduceerd, werden de Britse hegenvlechtkampioenen naar Nederland getrouwd. Daarbij waren degenen die bij de huidige twist betrokken zijn, voor het overgrote deel ook aanwezig. De Britten, die stammen uit een land met vele stijlen en duizenden vlechtrelieken, werden langs de laatste vermeende vlechtsporen van ons land gereden, van Drenthe tot in de Maasvallei, in de hoop dat zij met hun enorme vakkennis de sporen konden dateren. En dat konden ze. Moeiteloos dateerden zij de heggen van 'pre Queen Victoria' tot 'interbellum, or just before'. En nergens stonden de Britten te kijken naar vlechtrelieken die een volstrekt andere stijl verraadden. Integendeel: er was herkenning. Ik, die inmiddels veel gereisd heb, vond vlechtsporen van de Azoren, Menorca, Italië, Normandië, Brittannië, tot in Oldenburg (Duitsland). Europeanen leerden duizenden jaren geleden al van elkaar, toen we nog in stammen leefden. In feite vormen we nu weer stammen, met Engelsen, Fransen, Duitsers en Nederlanders die allemaal heggen willen bevorderen. Mooi toch?

Tijd voor het begraven van de strijdbijl.

Dartmoor, Groot-Brittannië

Foto: Valentijn te Plate

Toscane, Italië

Foto: Lex Roelvelde

Wie in de Romeinse tijd zijn graan wilde beschermen, had maar één middel tegen reeën, zwijnen en herten: heggen, en die waren verdomd dicht gevlochten. Zelfs Romeinen kon je ermee hinderen, zoals Julius Caesar beschrijft tijdens zijn opmars door België:

“De Nerviërs (Belgische stam red.) hadden jonge boompjes gekapt en neergebogen, zodat ze aan die zijde nog talrijke takken lieten ontspruiten, en daartussen plantten ze bramen en doornstruiken. Op deze wijze vormden deze heiningen bolwerken alsof het wallen waren, door welke men niet binnen kon dringen, maar zelfs niet met de blik doordringen kon.”

Sleswijk-Holstein, Duitsland

Foto's: Valentijn te Plate

Drenthe

Landschapsherstel Koningsven

De VNC heeft in Limburg een prachtig stuk landschap hersteld. De werkzaamheden zijn gedaan in samenwerking met lokale grondeigenaar Teunesen Zand en Grint.

Het gebied Koningsven-De Diepen bij Milsbeek is ten behoeve van de biodiversiteit onlangs heringericht. De VNC heeft daarbij de landschappelijke inrichting mogen verzorgen. Daardoor is een natuurrijk cultuurlandschap ontstaan van onder meer heggen, houtwallen, knotwilgen en poelen, waar talloze plant- en diersoorten van gaan profiteren. Zo wordt het gebied door het nieuwe netwerk van landschapselementen leefbaar gemaakt voor de reeds aanwezige dassen en andere zoogdieren, zoals egels. De poelen vormen een thuis voor amfibieën en libellen, en de nieuw aangeplante bomen bieden een onderkomen aan allerlei vogels.

Parallel aan de weg langs het gebied is een heg verdiept aangelegd – ook wel een ‘hidden hedge’ genoemd.

Foto: Lars van Peij

Zo blijft het zicht op de stuwwal behouden. Ook kan er voortaan gewandeld worden via het onderhoudspad. De beplanting zal zich de komende jaren verder ontwikkelen en uitgroeien. Deze wordt ook door de VNC beheerd.

Foto: Gerrit Tuinstra

Aankondiging Algemene Ledenvergadering

Op zaterdagochtend 18 juni 2022 vindt in Huis Wylerberg te Beek-Ubbergen de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) plaats. Natuurlijk bent u als lid van harte welkom.

Aansluitend biedt de VNC 's middags een excursie aan. Jaap Dirkmaat, directeur, zal dan uitgebreid vertellen over de binnenkort geopende tentoonstelling over Huis Wylerberg. Ook zal hij de aanwezigen met interessante verhalen rondleiden langs de miniatuurtuinen van het Landschapmuseum.

Wilt u de Algemene Ledenvergadering bijwonen, stuur dan een mail naar info@nederlandscultuurlandschap.nl. Of stuur een kaartje naar Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Antwoordnummer 2501, 6573 ZX Beek-Ubbergen (postzegel hoeft niet, maar mag wel!).

U ontvangt ongeveer twee weken van tevoren het definitieve programma met de vergaderstukken. De vergaderstukken liggen dan ook ter inzage op het kantoor van de VNC.

Bij uw aanmelding graag vermelden of u wilt deelnemen aan de excursie.

Wij worden gesteund door

vereniging NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP
Landschapmuseum

Landschapmuseum weer open

Vanaf zondag 3 april is het Landschapmuseum van de VNC weer geopend voor publiek. Vanwege de maatregelen was de afgelopen twee jaar enkel het buitengedeelte van het museum toegankelijk, maar zoals het er nu naar uitziet kan dit jaar eindelijk het binnendeel ook weer open.

Dat betekent dat u naast een bezoek aan onze karakteristieke miniatuurlandschappen ook weer een onvergetelijke ontmoeting met de das kunt verwachten en het verhaal van de VNC in woord en beeld kunt ontdekken in het museum in Huis Wylerberg. Daar opent dit voorjaar ook een tentoonstelling over datzelfde huis en de bewogen geschiedenis die het in bijna honderd jaar sinds haar bouw doormaakte. Het Landschapmuseum is gelegen in Beek-Ubbergen bij Nijmegen en is vanaf april iedere woensdag en zondag geopend van 10.00 tot 17.00 uur. De toegang is gratis. Kijk voor meer informatie op www.landschapmuseum.nl.